

Festlivet i Lånke under krigen.

Bygger på intervju av Sivert Prestmo, Tormod Ertsgård og Per Rømo.

Ungdommen var vel ikke stort annerledes den gang enn nå, behovet for fest og moro blant de unge var vel like stort, eller kanskje enda større da enn nå. Uttrykket som sier: "At man har ikke mer moro enn den man lager seg sjøl". Var vel gjeldende i høyeste grad i krigsårene. Da hverdagen ble fylt med det en lang rekke av forbud, det var forbud mot å arrangere offentlige dansefester, det ble pålegg om blendingspåbud, og alle radioapparater måtte leveres inn. Det ble restriksjoner på meste, skulle en følge de nye påleggene til punkt og prikke, ble hverdagen ikke enkel.

Etter at det ble anmodet om at alle radioapparater skulle innleveres, dette måtte være høsten 1941. ble det en tung og dyster tilværelse blant folket og da ikke minst blant de unge, for mange følte det som en nær venn var gått bort. Det ble en brå slutt på å få høre de daglige nyhetssendingene og med radioen ble dansemusikken og borte. Noen få hadde flere radioer og leverte inn den dårligste av dem, og hadde da en radio oppbevart i all hemmelighet. Ikke en gang barna skulle få vite om at de fortsatt hadde radio. Radioen ble gjemt unna på de mest utenkelige plasser, slik som langt inne i høyet inne på låven, eller gjemt unna i et jordhull i en trekasse i vedskjulet under huggestabben. Ja det er blitt fortalt at noen til å med hadde gjemt unna sin radio og andre verdisaker i en trestamp nedgravd i hestemøkka utenfor fjøsluggen.

Etter at Ungdomslaget i Elvran måtte stenge Elvatun for all fest arrangementer ved juletider i 1941, ble det litt vanskeligere for ungdommen å samles til fest. Men helt rådløs var ikke ungdommene, for om kvelden den 2. juledag i 1941, var det samlet omkring sytti ungdommer hos Anna Selbekk på Østre Kleivan. Det var vel ikke det, at det ble holdt fester som var så farlig, det verste var at det samlet seg mye folk på en plass. Da kunne praten lett føre til diskusjoner, der krigshandlingene var et ømfintlig emne og kunne føre til represalier de fryktet for. Det kan vel ikke legges skjul på at enkelte ungdommer i bygda gjorde represalier, selv om det var en meget farlig handling. Som kunne føre til svært kraftige straffereaksjoner fra tyskernes side.

Men tross forbudet mot å arrangere offentlige fester, ble det holdt fester rundt omkring i bygda i smug. Slike fester ble kunngjort via "jungeltelegrafene". Å lese om fester i avisene, kunne en bare gjøre når noen var blitt heftet for å ha arrangert fester ulovlig. I lokalavisen kan en lese om flere tilfeller på høsten i 1942, der flere er blitt bøtelagt for ulovlige fester. En kan blant annet lese om hvor tilfeldig alt var i denne tiden. Når det var satt offentlig forbud mot dansefester, skulle en tro at det også var satt en offentlig fast sats for størrelsen av bota. Men slik fungerte det ikke, boten kunne variere fra kr. 30,- til kr. 100,-. Alt etter hvem som hadde vært ute og bøtelagt ungdommen. I Sjørdalens Blad av august 1942, kan en lese følgende: To personer i Sjørdalen har fått kr. 100,- i bot for offentlig dans.

Det hendte at det dukket oppe tyske soldater på disse illegale festene, en kunne også få besøk av andre som var ukjente, de ble fort stemplet for mistenkelig. En viste ikke hvor man "hadde dem". De aller fleste av soldatene var greie folk, de var jo ungdommer de som alle andre. Bare det at de var en fremmed makt på norsk jord. De tyskerne soldatene var ikke noe unntak når det gjaldt å svinge seg i festlivet. Men "la de an" på ei av bygdas ungjenter ble de fort vist på dør, dette kunne føre til spente situasjoner og resultatet kunne føre til at de rapporterte til høyer hold. Verre var det når de lokale NS-folkene kom rundt på sine kontroller, de gikk så hardt inn for sin oppgave, at det kunne føre til arrestasjoner for de som ikke adlød dem. De torde ikke annet enn å følge sine ordrer, på den måten kunne de

få enda mer makt. Det var flere fremstående NS-folk i Elvran, men å få en stopper for festlivet i bygda klarte de ikke.

Om sommeren samledes ungdommene i skog og mark, en tok gjerne turen til seters med medbrakt grammofon og 78 – plater. Om helgene kunne det samles mange ungdommer på setervollene. En slik voll var Rotbuvollen inne på Leksdal allmenning, her samledes ungdommer både fra Mostamarka og Lånke i lystige lag, der grammofonen snurret til lyse morgen, En annen mye brukt festplass var oppe på Julsethaugan. Her var det snekret sammen en danseplatt mellom noen skyggefulle trær. Litt lenger øst, på Sætnanhaugan – ble det også holdt fester, her var det en gammel militærbrakke med stall og et stabbur som ble brukt til festlokale. Antall festdeltakere kunne variere fra fem – seks stykker og opp til tjue alt etter som. Musikken ble som regel besørget av en sveivegrammofon, eller noen med munns spill, enkelte ganger kunne det være noen med trekkspill eller fiolin som stod for musikken. Oskar Julseth spilte både trekkspill og gitar, mens hans søster Sofie spilte sitter og sang. Andre ganger kunne det være folk fra Hell og Stjørdal som spilte opp til dans. Penger var det lite av, men spillepenger til musikken ble innkrevd slik at noen gikk rundt med en hatt eller en lue og samlet inn penger fra hver festdeltaker, og enkelte ganger kunne det bli brukbart med penger til de som spilte. Ikke alle var like begeistret for at ungdommen holt fester oppe på Sætnanhaugan. Det hele ente med at den lange militærbrakka en natt ble brent ned i protest på at ungdommene hadde holdt fester der. Det ble sakt at det var to NS-folk fra Elvran som hadde hvert der oppe etter at en av festene var over, med sine fyrstikker. Samme hvor sikre ungdommene var i sine påstander for hvem som hadde tent på brakka, var det lite de kunne gjøre. Fester og større ansamlinger av folk var ikke lov, og dermed basta! Denne hendelsen satte en demper på det videre festlivet i bygda. Skulle en ha fester på den kaldeste årstiden var en avhengig av å få komme inn i hus, om ikke storstua på gården var ledig, kunne det bli låvedans rundt om på gårdene. Selv om det ble oppfordret til å være ytterst forsiktig med fyrstikker, var det de som brøt røykeforbudet innendørs i de sene nattetimer. At det skulle bli brann var den store skrekken for de som gav tillatelse til å la ungdommen få ha låvedans på gården.

Galatun et sted å være.

Helst søkte de opp løer og sommerfjøs som stod litt unna bebyggelse. En slik festplass var et sommerfjøs som stod like ved Leksa, tilhørende Torstein N. Julseth, dette huset hadde mange fester og sommerfjøsset ble omdøpt til å hete Galatun. Dette var ikke noe varmt lokale, men med litt modifiseringer ble sommerfjøsset forvandlet til en populær festplass for de unge. Møkk – renna ble lagt igjen med planker, slik at golvet ble flatt nok som dansegulv. Det ble også skaffet Isbjørnpapp fra en utrast lagerbrygge i Hommelvik. Der var det et stort parti Isbjørnpapp som hadde rast på sjøen, det skulle vist nok ha flytt i land pappruller helt inn til Hellstranda. Det var av denne pappen at veggene på innsiden ble kledd. Lokalet ble nå mye tettere og lunere, pappen var også med på å oppfylle blendingspåbudet som alle måtte respektere. En måtte være svært påpasselig med å forhindre at lys ikke sivet ut etter mørkets frembrudd, dette for å gjøre det vanskelig for eventuelle fiendtlige å orientere seg. Lyskilden i sommerfjøsset var en petromaks som hang ned fra taket i en ståltråd. Det var ikke mer enn et par hundre meter ned for Selbuveien dette foregikk. Det ble skiftet litt på å holde vakt om det skulle komme ubudne gjester på besøk. Ingen måtte se at det var full fest på Galatun, av de få bilene som kjørte oppe på veien. De ivrigste festdeltagerne som festet her ble kalt for Galiatere i daglig tale.

En annen festplass nede i Lånke som ble mye brukt, var et sommerfjøs ned i bakkene for

husene til Peder Bøe. En stor fordel som denne plassen hadde framfor andre, hvor ungdommen kom sammen, var at om det her ble litt høylutt sang og musikk. Ble mye av lydene dempet av fossebrølet fra Røssfossen som lå like nedenfor sommerfjøset. Dette var også en meget sentral plass i bygda, da det var bru over Leksa like nedenfor, en bru som bandt Dybvas grenda og Leirgårdene sammen. I dag er det bygd ei ny gangbru over elva her.

I dette sommerfjøset som tilhørte Peder Bøe på Nordre Leren gnr. 180 bnr. 4. ble det holdt mange fester under krigen. "Lokalet" lå svært sentralt plassert i bygda, med god adkomst fra Dybvasgrenda og resten av bygda.

Foto: Lånke Historielag – 05.

Under krigen ble det holdt en ski-fest her, etter at det var blitt arrangert et såkalt Jøssingrenn oppe på Frigården tidligere på dagen. Når skirennet var ferdig var det enda ingen som visste hvor ski-festen om kvelden skulle holdes. Men "jungeltelegrafene" jobbet fort og effektivt, for når kvelden kom, var alle på plass i sommerfjøset til Peder Bøe. I snøen kunne det sees en smal sti rett ut for Selbuveien, og ned til "lokalet" der festen gikk lystig til lyse morgen. Det var ikke bare positivt at større ungdomsgjenger forflyttet seg langs veiene ved helgetider, det kunne bli folkesnakk av mindre.

Bygger på intervju av Sivert Prestmo, Tormod Ertsgård og Per Rømo.